॥ १३ ॥ १४ ॥ १५ ॥ अपरेइति एवंऋत्विगादीनामदंडनंशंखेनलिखितस्यभ्रातुरपिहस्तछेदःकृतस्तादृशधर्मपराः इदमपिवाक्यंमात्सर्यादिनानब्रूयात् धर्मेणतुब्रूयादेवेत्यपरेइच्छंति ॥ १६ ॥ आर्षं गुरोरप्यवलिप्तस्यकार्याकार्यमजानतः उत्पथंप्रतिपन्नस्यकार्यंभवतिशासनमिति तादृक्विकर्मस्थंनपातयेदित्येवंरूपं ॥ १७ ॥ स्वमतमाह देवताइति दैवमेवपापिष्ठंऋत्विगादिदंडयति राजातुतद्भोदासीतैवेति भावः ॥ १८ ॥ सर्वतःसर्वात्मनासत्कृतःआदृतःश्रौतोधर्मः सद्भिर्मन्वादिभिःसत्कृतःस्मार्तधर्मः भूतिप्रवरकारणैःभूतिप्रवराईश्वराःकारणानिपारंपर्यागतानिकुलदेशग्रामादिपरिग्रहीतानितैरपिनिमित्तैःसत्कृतः

असतांशीलमेतद्वैपरिवादोथपैशुनं॥ गुणानामेववक्तारःसंतःसत्सुनराधिप॥ १३ ॥ यथासमधुरौदम्यौसुदांतौसाधुवाहिनौ॥ धुरमुद्यम्यवहतस्तथावर्तेतवै नृपः॥ १४॥ यथायथास्यबहवःसहायाःस्युस्तथापरे॥ आचारमेवमन्यंतेगरीयोधर्मलक्षणं ॥ १५ ॥ अपरेनैवमिच्छंतियेशंखलिखितप्रियाः॥ मात्सर्याद थवालोभान्नब्रूयुर्वाक्यमीदृशं॥ १६ ॥ आर्षमप्यत्रपश्यंतिविकर्मस्थस्यपातनं ॥ नतादृक्सदृशंकिंचित्प्रमाणंदृश्यतेक्वचित् ॥ १७ ॥ देवताश्चविकर्मस्थंपात यंतिनराधमं॥ व्याजेनविंदन्वित्तंहिधर्मात्सपरिहीयते॥ १८ ॥ सर्वतःसत्कृतःसद्भिर्भूतिप्रवरकारणैः ॥ हृदयेनाभ्यनुज्ञातोयोधर्मस्तंव्यवस्यति॥ १९ ॥ यश्च तुर्गुणसंपन्नंधर्मंब्रूयात्सधर्मवित्॥अहेरिवहिधर्मस्यपदंदुःखंगवेषितुं॥ २० ॥ यथामृगस्यविद्धस्यपदमेकपदंनयेत्॥लक्षेद्रुधिरलेपेनतथाधर्मपदंनयेत्॥ २१ ॥ यथासद्भिर्विनीतेनयथागंतव्यमित्युत॥राजर्षीणांवृत्तमेतदेवंगच्छयुधिष्ठिर॥ २२ ॥ इतिश्रीमहाभारतेशां॰आप॰राजर्षिवृत्तोनामद्वात्रिंशदधिकशततमोध्यायः॥ १३२ ॥ ॥ ७ ॥ भीष्मउवाच स्वराष्ट्रात्परराष्ट्राच्चकोशंसंजनयन्नृपः॥ कोशाद्धिधर्मःकौंतेयराज्यमूलंचवर्धते॥ १ ॥ तस्मात्संजनयेत्को शंसत्कृत्यपरिपालयेत्॥ परिपाल्यानुतनुयादेषधर्मःसनातनः॥ २ ॥ नकोशःशुद्धशौचेननृशंसेनजातुचित्॥ मध्यमंपदमास्थायकोशसंग्रहणंचरेत्॥ ३ ॥ अबलस्यकुतःकोशोह्यकोशस्यकुतोबलं॥ अबलस्यकुतोराज्यमराज्ञःश्रीर्भवेत्कुतः ॥ ४ ॥ उच्चैर्वृत्तेःश्रियोहानिर्यथैवमरणंतथा॥ तस्मात्कोशंबलंमित्रमथ राजाविवर्धयेत्॥ ५ ॥ हीनकोशंहिराजानमवजानंतिमानवाः॥ नचास्याल्पेनतुष्यंतिकार्यमप्युत्सहंतिच॥ ६ ॥

मन्वादिभिरनुक्तोऽपिशिष्टैरादृतइत्यर्थः हेतुत्रयाभावेऽपिस्वयंचयोधर्मत्वेननिश्चितःएवंचतुर्भिःकारणैर्धर्मःसिध्यति नतदनुमतिर्ऋत्विगादीनांदंडेदृश्यतइतिभावः ॥ १९ ॥ चत्वारोगुणाः आन्वीक्षिकीत्रयी वार्तादंडनीतिश्चेति यएषामविरुद्धश्चतुर्गुणसंपन्नः ॥ २० ॥ पदंभूमौनिहितंपदंस्थानं लक्षेत्लक्षयेत् नयेत्अन्यान्प्रापयेत् युक्त्येतिशेषः ॥ २१ ॥ २२ ॥ इतिशां॰आप॰नै॰भार॰द्वात्रिंशदधिकशततमोध्यायः॥ १३२ ॥ ॥ ७ ॥ स्वराष्ट्रदिति राजधर्मांतेउक्तस्यापन्नस्ययायिनउक्तांस्थितिंदृढीकर्तुमयमध्यायः॥ १ ॥ अनुतनुयादनुगृह्णीयात् ॥ २ ॥ ३ ॥ ४ ॥ उच्चैर्वृत्तेःमहतः ॥ ५ ॥ कार्यमपिकर्तुंनोत्सहंति ॥ ६ ॥

Digitized by Google